

## Les 26 – Antwoorden

**Opdracht 1:** Vervoeg het werkwoord אָהַב, {áhav}, houden van:

Persoon	Tegenwoordige tijd	Verleden tijd	Toekomende tijd	Persoon	
Ik (m)	אוֹהֵב	ohev	אֶהְבֶּתִי áhavti	אוֹהֵב ohav	אֲנִי
Ik (v)	אוֹהֶבֶת	ohèvèt	אֶהְבֶּתִי áhavti	אוֹהֵב ohav	אֲנִי
Jij (m)	אוֹהֵב	ohev	אֶהְבֶּתָּ áhavtá	תֹּהָב tohav	אַתָּה
Jij (v)	אוֹהֶבֶת	ohèvèt	אֶהְבֶּתְּ áhavt	תֹּהָבִי tohavi	אַתְּ
Hij	אוֹהֵב	ohev	אֶהַב áhav	יֹהָב yohav	הוּא
Zij	אוֹהֶבֶת	ohèvèt	אֶהְבֶּה áhváh	תֹּהָב tohav	הִיא
Wij (m)	אוֹהֵבִים	ohavim	אֶהְבִּנוּ áhavnoe	נֹהָב nohav	אֲנַחְנוּ
Wij (v)	אוֹהֶבֹת	ohavot	אֶהְבִּנוּ áhavnoe	נֹהָב nohav	אֲנַחְנוּ
Jullie (m)	אוֹהֵבִים	ohavim	אֶהְבֵּתֶם ahavtèm	תֹּהָבוּ tohavoe	אַתֶּם
Jullie (v)	אוֹהֶבֹת	ohavot	אֶהְבֵּתֶן ahavtèn	תֹּהָבוּ tohavoe	אַתֶּם
Zij (m)	אוֹהֵבִים	ohavim	אֶהָבוּ ahavoe	יֹהָבוּ yohavoe	הֵם
Zij (v)	אוֹהֶבֹת	ohavot	אֶהָבוּ ahavoe	יֹהָבוּ yohavoe	הֵן

Gebiedende wijs: m: אֶהָב.èhav, v: אֶהָבִי.ahavi, mv: אֶהָבוּ.ahavoe, infinitief: לְאָהֹב lè'èhov

*Omdat het werkwoord אהב begint met de keelletter א krijgt dit voor de toekomstige tijd een andere vervoeging. Hebreeuwse grammaticaboeken tellen een flink aantal pagina's met vervoegingen van werkwoorden. U hoeft ze niet allemaal tegelijk te leren.*

**Opdracht 2:** Vertaal en geef de uitspraak:

Van wie is dit huis?	שֶׁל מִי הַבַּיִת הַזֶּה?	shèl mi habáyit hazèh?
Wie is die vrouw?	מִי הָאִשָּׁה הַזֹּאת?	mi ha'isháh hahí?
Waar is het grote hotel?	אֵיפֹה הַמָּלֹן הַגָּדוֹל?	efoh hammálon haggádol?
Waar vind ik een stoel?	אֵיפֹה יֵשׁ כִּסֵּא?	efoh yesh kisé?
אֲפֹשֶׁר הִיא בְּבַיִת?	èfshar hi babayit?	Is zij in het huis (thuis) ?
לְמִי הַסֵּפֶר הַזֶּה?	lèmi hasefèr hazèh?	Voor wie is dit boek?

**Opdracht 3:** Beluister het kinderliedje Mi ohev èt hashabat? (Wie houdt er van de Shabbat?), geef de uitspraak en de vertaling:

מִי אוֹהֵב אֶת הַשַּׁבָּת	mi ohev èt hashabbát	Wie houdt van de shabbat?
אִמָּה וְאָבָא	imá w <sup>e</sup> abbá	mamma en papa.
מִי אוֹהֵב אֶת הַשַּׁבָּת	mi ohev èt hashabbát	Wie houdt van de shabbat?
סַבְתָּה וְסַבָּה (*)	savtáh w <sup>e</sup> sáváh	oma en opa.
מִי אוֹהֵב אֶת הַשַּׁבָּת	mi ohev èt hashabbát	Wie houdt van de shabbat?
אֲנִי, אַתָּה וְאַתָּה	ani, attáh w <sup>e</sup> at	ik, jij en jij,
כָּל הָעוֹלָם כְּמַעַט	kol ha'olám kim'at	heel de wereld bijna.
לְמָה לֹא כָל יוֹם שַׁבָּת	lamáh lo kol yom shabbát,	Waarom [is] niet iedere dag shabbat,
כָּל יוֹם שַׁבָּת	kol yom shabbát	elke dag shabbat?

(\*) Koosnaampjes voor opa en oma.

## Les 27 – Werkwoorden 5 – Zijn en Hebben

Het werkwoord הָיָה {háyah}, dat meestal Zijn of Gebeuren en soms Hebben betekent, wordt op een wat afwijkende manier vervoegd.

Het wordt in de tegenwoordige tijd eigenlijk niet gebruikt; er worden dan andere constructies toegepast, zie ook les 22. De verleden tijd en de toekomstige tijd worden wel gebruikt.

Persoon	Tegenwoordige tijd	Verleden tijd	Toekomende tijd	Persoon	
Ik (m)	הוֹנָה ** howèh	הִיִּיתִי háyiti	אֶהְיֶה èhyèh	אֲנִי	
Ik (v)	הוֹנָה howáh	הִיִּיתִי háyiti	אֶהְיֶה èhyèh	אֲנִי	
Jij (m)	הוֹנָה howèh	הִיִּיתָ háyitá	תִּהְיֶה tihèh	אַתָּה	
Jij (v)	הוֹנָה howáh	הִיִּיתָ háyit	תִּהְיִי tihyi	אַתָּה	
Hij	הוֹנָה howèh	הָיָה háyah	יִהְיֶה yihyèh	הוּא	
Zij	הוֹנָה howáh	הָיְתָה háytáh	תִּהְיֶה tihèh	הִיא	
Wij (m)	הוֹיִם howim	הִינּוּ háyinoe	נִהְיֶה niyèh	אֲנַחְנוּ	
Wij (v)	הוֹת howot	הִינּוּ háyinoe	נִהְיֶה niyèh	אֲנַחְנוּ	
Jullie (m)	הוֹיִם howim	הִיִּיתֶם hëyitèm	תִּהְיוּ tihyoe	אַתֶּם	
Jullie (v)	הוֹת howot	הִיִּיתֶן hëyitèn	תִּהְיֶינָה * tiyènah	אַתֶּן	
Zij (m)	הוֹיִם howim	הִיוּ háyoe	יִהְיוּ yihyoe	הֵם	
Zij (v)	הוֹת howot	הִיוּ háyoe	תִּהְיֶינָה * tihyènah	הֵן	

Geb. wijs: m: הָיָה hëyeh; v: ; mv: הִיוּ hëyoe; (vr mv הִיִּינָה \* hayènáh), inf: לְהִיּוֹת lihyot

\* Verouderde vrouwelijk vorm

\*\* הוֹנָה howèh is ook de grammaticale benaming van de Tegenwoordige tijd.

Verleden tijd = עָבַר ávar (verleden); Toekomende/Onvoltooide tijd = עָתִיד átid (toekomst)

Van het werkwoord הָיָה is de Godnaam YHWH afgeleid, zie aan het eind van deze les.

**Er bestaat in het Hebreeuws geen werkwoord 'hebben'** om aan te geven dat je iets wel of niet bezit. Daarvoor wordt gewoonlijk een bijzondere constructie gebruikt, met יֵשׁ {yesh} 'het zijn', er is, er zijn, en אֵין {ayin} (zelfstandig gebruikt) of אֵין {en} (in een zinsconstructie) 'het niet-zijn', er is/zijn niet. Dit zijn zelfstandige naamwoorden die niet worden verbogen.

Hebben				Niet hebben			
יֵשׁ לִי yesh li	ישׁ לָהּ yesh lách	אֵין לִי en li	אֵין לָהּ en lách				
'Er is voor mij', ik heb	ישׁ לָנוּ yesh lánoe	'Er is niet voor mij', ik heb niet	אֵין לָנוּ en lánoe				
ישׁ לָךְ yesh l'chá	ישׁ לָכֶם yesh láchèm		אֵין לָכֶם en láchèm				
ישׁ לָךְ yesh lách	ישׁ לָכֶן yesh láchèm	אֵין לָךְ en l'chá	אֵין לָכֶן en láchèn				
ישׁ לוֹ yesh lo	ישׁ לָהֶם yesh láchèm	אֵין לָךְ en lách	אֵין לָהֶם en láchèm				
	ישׁ לָהֶן yesh láchèn	אֵין לוֹ en lo	אֵין לָהֶן en láchèn				

Je gebruikt dus יֵשׁ of אֵין, of een vorm van הָיָה, plus het voorzetsel לְ vóór het onderwerp.

יֵשׁ לִי כָּלֵב yesh li kèlèv	'er-bestaat voor-mij een-hond', ik heb een hond.
אֵין לִי כָּלֵב en li kèlèv	'geen voor-mij een-hond', ik heb geen hond.
הָיָה לִי כָּלֵב háyah li kèlèv	'er-was voor-mij een-hond', ik had een hond.
לְגַבַּר הָיָה כָּלֵב lagèvèr háyah kèlèv	'voor-de-man was een-hond', de man had een hond.
יְהִי אֹר yehi or	Er zij licht (Genesis 1:3)
הַכִּי טוֹב שֵׁשׁ hachi tov shëyèsh	De beste die er is (zie les ....)
יֵשׁ! yesh! (ur)	Daar is het! Wow!
יֵשׁ צִפּוֹר בְּעֵץ? yesh tzipor ba'etz?	Is er een vogel in de boom?
מָה יֵשׁ? mah yesh?	Wat is er? Wat is daar?
אֵין חֶלֶב en cháláv	Er is geen melk

In het Iwriet (Hebreeuws) bestaat er eigenlijk geen woord voor 'hebben'. 'Ik heb' luidt in het Iwriet 'jesj li' – er is voor mij. Dit is niet alleen een taal-idioom maar een diepe gedachte: de dingen die wij hebben zijn ons door Hasjeem (G'd) ter beschikking gesteld met een bepaald doel: om er goede dingen mee te doen. Dit is een geheel andere invalshoek als het absolute eigendomsrecht zoals we dat kennen vanuit het Romeinse recht en het vroegere Nederlandse recht. (Rabbin Raphael Evers, NIK, 29 mei 2016)

### Woordenschat

יְהִי	y <sup>e</sup> hi	Er was, er zij. Verkorte vorm van de toekomstige tijd יִהְיֶה!
חַיָּה, חַיִּיה	cháyáh [pa'al]	Leven, bestaan
חַי	chay (bn)	Levend, levendig, rauw, vers
חַיִּים	chayim ( )	Leven
לְחַיִּים!	l <sup>e</sup> chayim	Op het leven! (Proost!)
חַיָּה, חַיִּיה	chayáh (v)	Dier, levensgeest, ziel
חַיָּה בַּיִת	chayáh bayit	Huisdier
חַיּוֹת, חַיּוֹת	chayoet, chiyoet (v)	Leven, vitaliteit
חַיּוֹנִי	chiyoeni (bn)	Vitaal, noodzakelijk, van levensbelang
אוֹר	or (m!)	Licht אורות orot
בוֹהוּ	bohoe (m)	Leegte, chaos
בְּנֵי-חֹרִים, בְּנֵי-חֹרֵן	bèn-chorim[n]	Vrij man. -in is de Aramese meervoudsvorm.
חֹשֶׁךְ, חֹשְׁךְ	choshèch (m)	Duisternis
עֶבֶד	èvèd (m)	Slaaf, dienaar, knecht עֲבָדִים avádím
עַתָּה	attáh (bw)	Nu
קָרָא	qará (ww)	Lezen, roepen, noemen
תּוֹהוּ, תּוֹהוּ	tohoe (m)	Woestheid, verlatenheid
אֲדוֹנַי, אֲדוֹנֵי	adonay	Mijn Heer, een naam van God
אֱלֹהִים	èlohim	God(en)

**Opdracht 1:** Vervoeg het werkwoord חַיָּה chayáh, leven, dat veel op háyáh lijkt. Controleer jezelf op de website [conjugator.reverso.net/conjugation-hebrew.html](http://conjugator.reverso.net/conjugation-hebrew.html).

Persoon	Tegenwoordige tijd		Verleden tijd		Toekomstige tijd		Persoon
Ik (m)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	אֲנִי
Ik (v)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	אֲנִי
Jij (m)	חַי	chay	.....	.....	.....	.....	אַתָּה
Jij (v)	חַיָּה	chayáh	.....	.....	.....	.....	אַתָּה
Hij	.....	.....	חַיָּה, חַי	cháyáh, chay	.....	.....	הוא
Zij	.....	.....	.....	.....	.....	.....	היא
Wij (m)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	אֲנַחְנוּ
Wij (v)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	אֲנַחְנוּ
Jullie (m)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	אַתֶּם
Jullie (v)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	אַתֶּן
Zij (m)	.....	.....	.....	.....	יִחְיֶה	yichyoe	הֵם
Zij (v)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	הֵן

Geb. wijs: m: חַיָּה chayeh, v: ....., mv: ....., Infinitief: לְחַיּוֹת lichyot

**Opdracht 2:** Geef de uitspraak en de vertaling van deze Bijbelteksten

וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ (Genesis 1:2a) .....

.....

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי־אוֹר (Genesis 1:3) .....

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וּלְחֹשֶׁךְ קֶרָא לַיְלָה וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד

**Opdracht 3:** Beluister het Pesach-liedje Avadim Hayinoe, geef de uitspraak en de vertaling.

[www.youtube.com/watch?v=09jmwHJZgl](http://www.youtube.com/watch?v=09jmwHJZgl) of [www.youtube.com/watch?v=4JpUvn9DGgM](http://www.youtube.com/watch?v=4JpUvn9DGgM).

עבְדִים הַיִּינוּ, הַיִּינוּ עֵתָה בְּנֵי חוֹרֵין, בְּנֵי חוֹרֵין

**Bronnen:** Hebrew Verb Tables, Asher Tarmon & Ezri Uval; [www.britannica.com](http://www.britannica.com); [www.newadvent.org](http://www.newadvent.org); [en.wikipedia.org](http://en.wikipedia.org); [www.youtube.com](http://www.youtube.com); millon; Biblia Hebraica; Leerboek der Hebreeuwsche taal, rabbijn S. Ph. de Vries; Grammatica van het Bijbels Hebreeuws, Nat & Lettinga; Melet, Arjeh Gebhard, uitg. Coutinho.

## Les 27 Extra – De Godsnaam; Qere en Ketiv

### De naam Jehovah

Gods naam יהוה is volgens geleerden een vorm van de derde persoon enkelvoud imperfect (toekomstige tijd) van het werkwoord הָיָה {hayah}, met de betekenis 'Hij die is'.

Omdat in de loop der eeuwen de Joden deze naam te heilig vonden om uit te spreken, vervingen zij deze bij het voorlezen uit de boekrollen door het woord אֲדֹנָי Adonay, Mijn Heer. Het kwam wel vaker voor dat een ander woord werd gelezen dan er geschreven staat, bij voorbeeld om een kennelijke schrijffout te corrigeren, zonder de heilige tekst van de Tenach te veranderen. Dit werd dan aangegeven met een cirkeltje boven het betreffende woord en een notitie in de marge van de tekst. Bij de Godsnaam was deze notitie niet nodig, de voorlezer wist dit wel uit zijn hoofd.

Voor deze wijzigingen bij het voorlezen gebruikt men de Aramese termen *qere* , קִרִי ([wat is] gelezen) en *ketiv* , כְּתִיב ([wat is] geschreven).

Toen de Masoreten de Hebreeuwse teksten voorzagen van uitspraak- en zangtekens (zie les 03), noteerden zij bij יהוה de klinkertekens van het woord אֲדֹנָי of אֲדֹנָי <sup>a</sup>donay, mijn Heer (soms van אֱלֹהִים <sup>e</sup>lohim, God). Dat leverde een niet-bestaand woord op, dat men in de Christelijke gemeenten als 'Jehovah' uitsprak en als naam van God gebruikte. Je vindt het woord nog terug in enkele liederen en in de naam Jehova's Getuigen.

De Aramese term *qere* קִרִי is verwant aan het Arabische woord Qoran of Koran.

Meer hierover later in [Les\\_69 Extra](#), Tenach,

Zie ook de Engelstalige video's van Jeff A. Benner,

[www.youtube.com/watch?v=wRsbSLU9oFA](http://www.youtube.com/watch?v=wRsbSLU9oFA) The Pronunciation of the name יהוה (YHWH),

[www.youtube.com/watch?v=J84zSeKaDkU](http://www.youtube.com/watch?v=J84zSeKaDkU) This is my Name - יהוה and אהיה (Part 1 of 2),

[www.youtube.com/watch?v=51h8ssppxn0](http://www.youtube.com/watch?v=51h8ssppxn0) This is my Name - יהוה and אהיה (Part 2 of 2), en

de uitleg van de Godsnaam door dr. Piet van Midden in [Efemeride 150](#).